

„Én elmentem a vásárba...”

Búcsújárás sokadalomtól a modern csarnokig

A tárlat címének egy népszerű gyermekdal első sorát adták a rendezők, a továbbiakban viszont piaci kikiáltók vevőcsalogató rigmusait idézik. Például azt, hogy „Hét a bazar hét, máma minden hét, / hét az ára, szabbott ára, / aki nem vesz, ne babrálja! / Hét az ára hét...”. Meg azt a kevésbé közismert, árut dicséző versikét, amelynek főszereplője manapság is sokat emlegetett fogalom: „Erre, erre ifiasszony, / Más botosra ne hallgasson! / Az én nevem Olcsó János, / kinek híre általános. / Van itt minden, ami kék: / babos kendő, hupikék, / s milyen olcsó? Hallja csak! / Csak egy pengő, csak-csak-csak! / Tessék, tessék, jó portéka, / egynek sincsen maradékja. / Én mondom ezt, Olcsó János, / kinek neve általános!”

Pest és Buda „sokadalmai” már a középkorban is jelentősek voltak, melyeken külföldről is rendszeresen megjelentek főleg német és olasz kereskedők. Pest első vásári engedélyét a XIV. század végén kapta, mégpedig augusztus elsejére, Vasas Szent Péter búcsújáró napjára. A város és a vásártér

Tuszky Márton 1924-es plakátjának aktualizált változata

kedvező fekvése miatt az esemény híre és a mérete nőttön-nőtt, hamar elhomályosította budai vetélytársát. A XVIII. században szerb, török és görög területekről is érkeztek áruk, több száz hajóval és több ezer szekérrel. Ekkoriban már nem csak az országban, hanem Európában is a legnagyobb piacok egyikének számított. 1780-ban a maga harminczernyi látogatójával Bécs után Pest volt a legjelentősebb Duna-parti vásárváros. 1891-ben, a virágzó közös monarchia „boldog békeéveiben” jegyezte fel Gerő Ödön az Újvásár térről (a korábbi Lóvásár, későbbi Köztársaság és jelenlegi II. János Pál pápa térről): „egyik sarkában évenként négyszer országos vásár folyik. Ilyenkor élet csak az élet! Sziléziai vászonszövő, morva posztós, bécsi

pántlikás, cseh takács, vidéki kereskedők találkoznak, vásárt csapnak, az aratásról beszélnek s az üzleti viszonyokat panaszolják...” Ez a terület később a szibvásárnak adott helyet, amely 1898 után a Teleki térre költözött.

Stephan Weiner: Medárd napi nagyvásár Budán (19. század közepe, rézkarc)

Ekkoriban fővárosszerte számtalan kisebb-nagyobb, nyílt és fedett piac működött, de egy dologban hasonlítottak egymásra: bármiféle higiéniai és minőségi ellenőrzés hiányzott. Épp ezért a vásárcsarnokok építése a kor elodázhatatlan követelménye lett. 1897-ben nyílt meg a központi vásárcsarnok épülete és az első négy kerületi társa, amelyeket 1902-ben és 1903-ban újabbak is követtek. A máig kiválóan működő hálózat nemcsak számunkra hordoz műemléki értéket, hanem külföldi turisták tömegeit vonzó idegenforgalmi látványosságot is jelent. A „hőskort” a kiállítási tárlókban serpenyős mérleg és súly-sorozat képviseli. Az úgynevezett „pengős világot” („Havi kétszáz pengő fixszel / az ember könnyen viccel” – állította a néhai sláger) 1 pengős „havi áruhelypénz cédula”, továbbá számla idézi. „Neuhaus Gyula tisztított baromfi- és vadkereskedő / Budapest Központi Vásárcsarnok 90. fülke / Baromfi kiállításon 1.-ső díjjal kitüntetve” – olvasható a kisnyomtatványon. Ütőfás előkészítő eszközök és fém sütőformák mellett látható az operett-slágerben emlegetett „vásárfia” is, a tükrös, virágos, feliratos mézeskalács szív. Ezúttal „Szeretném, ha szeretnél / Hogyha hozzám hű lennél” rigmussal. Némileg prózaibb, de ugyanilyen kiváló hungarikum a húszas évekből származó lenvászon zsákocská, sarkán trikolórral, védjegyén „1 kg legfinomabb 3 tojásos szegedi házi tarhonya. Készíti Danner Péter fia, Szeged” szöveggel. A mostani kiállítás plakátjára átvették *Tuszkay Márton* eredeti falragaszát a fejkendő, kötényes, bőszoknyás, fonott kosaras kofával. Felirata: „Kispesti árumintavásár / 1924. augusztus 15-28. / „Villamos közlekedés 50. és 42. számú kocsikkal”.

A helyhez kötött piaci kofák mellett Pest-Buda népszerű figurái voltak az utcákon és tereken és házról házra járó mozgóárusok, a sváb tejesasszonytól (akit a köznyelvben a Milch-Marie-ből torzított Milimáriként emlegettek) a friss zöldséget kínáló bolgárkertészig, a „drótos tóttól” az üstfoltozó cigányon át a „handlé”-nak nevezett zsidó ószeresig. Ezek az alakok nemcsak az újságok rajzain, élclapok karikatúráin vagy tárcanovelláiban és a festők zsánerjelenetein jelentek meg, hanem – a népszínművek és operettek szereplőiként – „a világot jelentő deszkákra” is feljutottak. A XIX. század derekáról (*Rössler* „Pesti életképek” sorozatából származó rajzán) a felvidéki szlovák játékarus trombitát fúj és kereplőt forgat a kapualjban, miközben kosarából bábfigurák lógnak ki, míg falubelijének puttonya színültig rakva fenyőmadarakkal. *Liuders* ceruzavázlatán, a katlana mellett áll a gesztenyesütő, aki rúdra rakott peracet is árul. *Pollák* szakállas öreg zsidót kapott ceruzavégre, baljában vándorbottal, jobbában síppal, hátán lepedőbe kötött batyuval. *Böhm* Pál alföldi olajárus parasztasszonya elől-hátul cserépkorsókat cipel az általvetőjében, kezében pedig ott a mérő-icce. *Lotz* Károly almát kínáló falusi leánya mezítláb áll a körfolyosón, *Jankó* János menyecskéje viszont púposra rakott kosarakkal a karjain, csizmásan fordul be a kapun. *Buccarichi* rajzán az utcasarkon kí-

Hetipiac Orosházán (ismeretlen fotós, 1920 körül)

Zöldség-kereskedő család a Hunyadi-téri csarnokban (ismeretlen fotós, 1922 körül)

nálják a gyümölcsöt szakajtókból. A halvát árusító török „alvés” vetélytársa a szerb édességárus, akitől üdítőital is vásárolható fedeles kannákból. A bosnyák bicskás és szipkás nem befolyásolja viszont a talján fagyaltárus forgalmát, aki láncra fűzött majmocskával húzat szerencsecédulákat, hogy ezzel is vevőket csalogasson. *Appelroth* metszetén az üvegárus poharakkal, korsókkal és kancsókkal álldogál a lépcsőházban, *Weber* Henrik „Laczi konyha” című színes könyvátan négykerékű kézikocsiban párnák és dunyhák közé rakott nagy cserépedényekből méri a meleg ételt a két szakácsnő, „Pesti dinnyevásár”-án pedig egész parasztcsaládok telepedtek a gyékényekre, a lovasszekerek árnyékában. *Kolb* metszetén, a Duna partján ma is ott álló görögkeleti templom előtt – a subás halászok, dézsák, hordók, kádak és hálók szomszédtságában – még ott áll *Dunajszky* László „Halászeány” szobra, hogy jelezze a tér eredeti rendeltetését. *Klősz* György, a főváros fotográfus krónikásának felvételei szerint itt, a Petőfi-szobor körül, még az 1900-as években is napi piac volt. A képeken jól láthatók a szállítható ernyők, a standok... És ezzel korántsem teljes a felsorolás.

A kiállítás a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban látható, november 18-ig.